

Доценко Вікторія В'ячеславівна

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Федоренко Олена Іванівна

*доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ
(м.Харків, Україна)*

**КОПІНГИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЇХ
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ**

Оцінка й прогнозування готовності працівника поліції до діяльності в екстремальних умовах, в умовах пандемії, в умовах надмірного стресового навантаження а також вплив цих умов на їх особистість є одним з пріоритетних напрямів психологічного супроводження професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

Дослідження проблем професійного вигорання, організаційного і професійного стресу свідчать, що люди опановують складні стресові ситуації за допомогою копінгів [1, 2, 4, 5]. Копінг – свідоме поведінка, спрямована на активну взаємодію суб'єкта із ситуацією у сторону зміни ситуації або пристосування до неї [1, 2, 3, 4]. Психологічне призначення копінг-поведінки полягає в тому, щоб якнайкраще адаптувати людину до вимог ситуації шляхом цілеспрямованої поведінки, що дозволяє суб'єктові впоратися зі стресом або важкою життєвою ситуацією, використовуючи усвідомлені стратегії дій.

Ураховуючи особливості професійної діяльності поліцейських (екстремальність, непередбачуваність, висока відповідальність, конфліктні і напружені ситуації тощо), важливо розуміти, якими психологічними засобами опанування повинні оволодіти працівники поліції, щоб подолати професійні і життєві труднощі без втрати фізичного і психологічного здоров'я.

Метою презентованого дослідження є визначення особливостей використання копінг-поведінки працівниками поліції на різних етапах

їх професійного розвитку. Більш детальний аналіз дослідження представлений у науковій публікації [6].

Вибірку дослідження склали 65 працівників поліції, які були розподілені на дві групи в залежності від стажу несення служби. Перша група досліджуваних – 30 слухачів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в підрозділи кримінальної поліції, стаж несення служби – 3 місяці (46,2 %); друга група – 35 працівників підрозділів кримінальної поліції зі стажем несення служби 5-15 років (53,8 %).

Особливості копінг-поведінки було визначено за допомогою двох методик. За допомогою методики копінг-стратегій WCQ (автори Р. Лазарус, С. Фолкман в адаптації Т. Крюкової, О. Куфтяк, М. Замишляєвої), встановлено, що на початку несення служби працівники поліції найчастіше використовують наступні копинги: планування рішення проблеми ($12,97 \pm 2,50$), самоконтроль ($12,17 \pm 3,30$), позитивна переоцінка ($11,27 \pm 2,59$), пошук соціальної підтримки ($10,37 \pm 2,19$).

Працівники поліції зі стажем несення служби 5-15 років найчастіше використовують копинги: планування рішення проблеми ($11,83 \pm 3,11$), самоконтроль ($10,43 \pm 3,24$), пошук соціальної підтримки ($10,00 \pm 2,57$).

На рівні статистично значимості ($p \leq 0,05$) визначено, що на початку несення служби працівники поліції ($12,17 \pm 3,30$) більше прагнуть до самовладання, цілеспрямовано стримують емоції і контролюють власну поведінку, порівняно з поліцейськими зі стажем 5-15 років ($10,43 \pm 3,24$). Також з'ясовано, що працівники поліції першої групи ($11,27 \pm 2,59$) статистично значимо ($p \leq 0,01$) більше використовують позитивне переосмислення для подолання негативних переживань при вирішенні проблем ніж працівники поліції зі стажем 5-15 років ($8,91 \pm 2,96$).

Можемо стверджувати, що при вирішенні складних проблем працівники поліції на різних етапах професійного розвитку використовують схожі копинги. Так, на початку несення служби, в стресових ситуаціях поліцейські схильні до цілеспрямованого аналізу ситуації і можливих варіантів поведінки, планування власних дій з урахуванням об'єктивних умов, особистого та колективного досвіду і наявних ресурсів. Вони будуть прагнути до

самовладання і стримування емоцій. Позитивна переоцінка ситуації допоможе мінімізації впливу емоцій на сприйняття ситуації і вибір стратегії поведінки. Працівники поліції зі стажем несення служби 5-15 років будуть вирішувати проблеми за допомогою планування, пригнічення емоційних почуттів і залучення зовнішніх (соціальних) ресурсів, пошуку інформаційної, емоційної і дієвої підтримки.

За допомогою опитувача «SACS» (С.Хобфолл, адаптований В. Чікер) визначено, що на початку несення служби працівники поліції найчастіше використовують наступні моделі копінг-поведінки: асертивні дії ($23,17 \pm 3,91$), вступ у соціальний контакт ($22,23 \pm 3,52$), обережні дії ($21,03 \pm 3,92$). При цьому, копінг асертивні дії, тобто здатність людини не залежати від зовнішніх впливів і оцінок, самостійно регулювати власну поведінку і нести за неї відповідальність, працівники поліції першої групи використовують статистично значимо частіше порівняно з поліцейськими другої групи ($23,17 \pm 3,91 > 20,11 \pm 3,13$; $p \leq 0,05$).

Поліцейські, які прослужили від 5 до 15 років схильні до вступу у соціальний контакт ($23,66 \pm 2,83$), пошуку соціальної підтримки ($23,34 \pm 3,99$) і обережних дій ($22,26 \pm 2,89$). Встановлено, що вміння у важкій ситуації знайти підтримку з боку оточуючих (сім'ї, друзів, колег), спроби вирішити проблеми за рахунок залучення зовнішніх (соціальних) ресурсів, пошуку інформаційної, емоційної і дієвої підтримки статистично значимо ($p \leq 0,05$) більш притаманне для поліцейських зі стажем несення служби 5-15 років ($23,34 \pm 3,99$), ніж для поліцейських на початку служби ($20,77 \pm 4,46$).

У вирішенні складних проблем, на початку несення служби поліцейські демонструють впевнену поведінку, контроль над власним життям, соціальну спрямованість, вміння вирішувати проблеми у співпраці з оточенням. При цьому, вони прагнуть уникнути ризику невдачі, схильні до тривалого аналізу варіантів рішення проблеми і можливих наслідків. Працівники поліції зі стажем 5-15 років більш схильні до об'єднання, спільної діяльності для досягнення близьких або співпадаючих цілей, потребують підтримки з боку оточуючих. Як і працівники поліції на початку несення служби, поліцейські зі стажем 5-15 років схильні до перестраховки, обережного і детального аналізу проблемної ситуації.

Таким чином, було встановлено, що при вирішенні складних проблем працівники поліції на різних етапах професійного розвитку використовують схожі копінги. На початку несення служби – це копінги планування рішення проблеми, самоконтроль, позитивна переоцінка, пошук соціальної підтримки, асертивні дії, вступ у соціальний контакт, обережні дії. Поліцейські зі стажем несення служби 5-15 років найчастіше обирають наступні копінги: планування рішення проблеми, самоконтроль, пошук соціальної підтримки, вступ у соціальний контакт, обережні дії.

Перспективою подальших досліджень є розробка психотехнологій ресурсозбереження і розвитку стресостійкості у працівників поліції.

Література:

1. Водопьянова Н.Е. Психодиагностика стресса. СПб. : Питер, 2009. 336 с.
2. Кери Л., Филипп Дж. Дейв, Майкл П. О'Драйсколл. Организационный стресс. Теории, исследования и практическое применение, пер. с англ. Х. : Гуманитарный Центр, 2007. 336 с.
3. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования ; под ред. Л. Леви. Ленинград : Медицина, 1970. 290 с.
4. Нартова-Бочавер С.К. «Coping behavior» в системе понятий психологии личности Психологический журнал. Т. 18. 1997. №5. Т. 18. С. 20-30.
5. Федоренко О.І., Доценко В.В. Формування опановуючої поведінки у працівників поліції // Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 07 лютого 2019 року). Кривий Ріг, 2019. С. 40-44.
6. Fedorenko O., Dotsenko V., Okhrimenko I., Radchenko K., Gorbenko D. «Coping Behavior of Criminal Police Officers at Different Stages of Professional Activity» 2020. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience. 2020, Volume 11, Issue 2. P. 124-146